

Nr 28

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående uppförande av en för Svenska turisttrafikförbundet m. fl. institutioner gemensam administrationsbyggnad (Sverigehuset) på Blanchetomten i Stockholm; given Stockholms slott den 3 januari 1964.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda statsrådsprotokoll över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att för budgetåret 1964/65 anvisas ett investeringsanslag av 3 375 000 kr. för att uppföra en gemensam administrationsbyggnad (Sverigehuset) för Svenska turisttrafikförbundet m. fl. institutioner på Blanchetomten i Stockholm. Förutom turisttrafikförbundet skall upplysningsberedningen, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet och Stockholms turisttrafikförbund få kontorslokaler i byggnaden, som också kommer att innehålla utställningslokaler m. m.

Byggnaden har kostnadsberäknats till 10 milj. kr. i prisläget den 1 juli 1963.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1964.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÅNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga om *uppförande av en för Svenska turisttrafikförbundet m. fl. institutioner gemensam administrationsbyggnad (Sverigehuset)* på Blanchetomten i Stockholm och anför därvid följande.

Förslag har vid flera tidigare tillfällen lagts fram om åtgärder för en närmare samverkan mellan organen för svensk upplysningsverksamhet i utlandet, främst Svenska turisttrafikförbundet och Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet. Därvid har bl. a. tagits upp frågan om att sammanföra upplysningsorganen till *en byggnad* i syfte att vinna ett rationellare utnyttjande av tillgängliga personella resurser. Läget på hyresmarknaden i Stockholm och svårigheterna i fråga om finansieringen har emellertid stått hindrande i vägen för en praktisk lösning. Allt eftersom kraven på ökade insatser från upplysningsorganen växt, och administrationen i takt därmed byggts ut, har emellertid lokalsituationen för flera av organen blivit mycket besvärande. Exempelvis disponerar Svenska institutet för närvarande lokaler i ej mindre än sex olika fastigheter i Stockholm. Svenska turisttrafikförbundets administration är visserligen samlad inom en förbundet tillhörig fastighet i Klara i Stockholm, men huset är omodernt och ligger inom rivningszon.

Med hänsyn till dessa förhållanden tillkallade chefen för handelsdepartementet i januari 1959 med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande fem sakkunniga¹ med uppgift att pröva de praktiska förutsättningarna för att nå en slutlig lösning av upplysningsorganens lokalfråga och den samverkan i effektivitetssyfte som kunde åstadkommas genom ett lokalt samgående. Det skulle även ankomma på utredningen att pröva frågan om Svenska turisttrafikförbundets framtida medelsbehov och uppkommande personalfrågor. De sakkunniga avlämnade sitt betänkande i juli 1960. Betänkandet blev där efter föremål för remissbehandling i sedvanlig ordning. I vad betänkandet

¹ Generaldirektören R. G. Renlund, dåv. byråchefen S. E. Backlund, byråchefen E. G. C. Berggren, direktören R. Sachs samt f. d. bruksdisponenten, tekn. dr., G. K. Sundblad.

gäller Svenska turisttrafikförbundets ekonomi m. m. har förslag redan lagts fram för och prövats av riksdagen (se 1961 års statsverksproposition, X ht, p. 104, SU 10, Rskr 10). Redovisningen i det följande begränsas därför till lokalfrågan.

Utredningsbetänkandet

På grundval av ett omfattande undersökningsarbete avseende upplysningsorganens verksamhet och organisation m. m. föreslår utredningen, att Svenska institutet, dåvarande Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd till mindre utvecklade områden (numera nämnden för internationellt bistånd), Svenska turisttrafikförbundet, Svensk-internationella pressbyrån samt utrikesdepartementets pressrum sammanförs inom gemensamma lokaler. Förslaget inbegriper även Svensk-amerikanska nyhetsbyråns stockholmskontor genom att dettas arbetsuppgifter förutsätts överflyttade till främst Svenska institutet och Svensk-internationella pressbyrån. Utredningen föreslår också att vissa utanför de egentliga upplysningsorganens krets arbetande institutioner, nämligen Svenska Unescorådet och dåvarande Turisttrafikföreningen för Stockholms stad och Stockholms län (numera Stockholms turisttrafikförbund), bereds lokaler i anslutning till upplysningsorganens.

Personalen vid de egentliga upplysningsorganen uppgick vid tiden för utredningsarbetet till 76 personer. De disponerade en sammanlagd lägenhetsyta av 1 496 m². Utrymmena bedömdes av utredningen otillräckliga redan med upplysningsverksamhetens dåvarande omfattning. Detta gällde i synnerhet Svenska institutet.

För att kunna uppskatta det framtida utrymmesbehovet för upplysningsorganen vid en förutsatt lokal samverkan och utröna fördelarna i olika hänseenden av en dylik samverkan, gjorde utredningen en noggrann analys av upplysningsorganens arbetsuppgifter och granskade i samband därmed den inom respektive organ tillämpade arbetsrutinen. På grundval av denna analys — rörande vars närmare innehåll må hänvisas till betänkandet — konstaterar utredningen, att såväl ifråga om den egentliga upplysningsverksamheten som beträffande serviceverksamheten och administrationen åtskilliga fördelar torde vara att vänta av en lokalgemenskap, som i sig bl. a. möjliggör att likartade funktioner hos de skilda organen förs samman.

I fråga om den *egentliga upplysningsverksamheten* lägger utredningen fram två förslag till ökad samordning, nämligen inrättande av ett för upplysningsorganen gemensamt bildarkiv och inordning — enligt vad nyss antytts — av Svensk-amerikanska nyhetsbyråns arbetsuppgifter här i Stockholm inom Svenska institutet och Svensk-internationella pressbyrån.

För en rationalisering av *serviceverksamheten* föreslår utredningen inrättande av ett för samtliga berörda organ gemensamt informationscentrum, där olika kategorier av Sverige-besökare skall kunna få tillgång till den allmänna information om vårt land som de önskar. Ansvar för ett dylikt ge-

mensamt informationscentrum bör anförtros Svenska institutet och därvid lämpligast dess bibliotek. Det gäller främst service åt besökare i form av muntliga upplysningar och tillhandahållande av informationsmaterial samt besvarande av skriftliga förfrågningar. I den mån biblioteket inte kan besvara en förfrågan, bör det kunna ge anvisning om var information i denna fråga står att få. I anslutning till informationscentrum bör finnas lärum samt lokaler för enskilt studium och arbete. I närheten av informationscentrum bör också förläggas utrikesdepartementets pressrum såsom det naturliga serviceorganet för såväl de i Stockholm stationerade utländska journalisterna som för de journalister, vilka har ärenden till något av upplysningsorganen. För att kanalisera besökarna till informationscentrum eller till andra enheter inom byggnaden, skall innanför huvudentrén finnas en för upplysningsorganen gemensam reception. I anslutning till huvudentrén bör vidare den regionala turistorganisationen i Stockholm, Stockholms turisttrafikförbund, ha en informationsbyrå, som kan tillhandahålla enklare turistiska upplysningar samt i övrigt hänvisa turisterna till förbundets egentliga informationskontor i det centrala Stockholm. Utredningen erinrar om att det här gäller information av rent lokal turistisk karaktär och av beskaffenhet att i och för sig inte falla på de egentliga upplysningsorganen.

Vad angår *administrationen* föreslår utredningen följande gemensamma funktioner vid upplysningsorgan, nämligen kassa- och bokföring, distribution och lagring av informationsmaterial, budskickning och mångfaldigande av text, skötsel av telefonväxel samt inköp av kontorsmateriel m. m. Utredningen föreslår också att viss samordning prövas i fråga om utskriftsarbetet. Ej minst bör, enligt utredningens mening, den växande distributionen från upplysningsorganen därigenom kunna rationaliseras. Särskilt utrymme bör beredas för en gemensam telexanläggning. Ytterligare bör i lokalerna finnas för upplysningsorganen gemensamma sammanträdesrum. Utredningen förordar att sammanträdeslokalerna disponeras så, att de vid behov kan tjänstgöra även som föreläsning- och samlingslokaler. Möjligheter skulle härigenom öppnas för ett bättre omhändertagande av grupper av studiebesökare och stipendiater.

Utgående från dessa förslag om gemensamma funktioner m. m. för upplysningsorganen uppskattar utredningen behovet av *gemensamma utrymmen* till omkring 900 m² nyttig golvrumsyta. Plats har därvid beräknats för väntrum, bibliotek, läs- och arbetsrum, konferens- och sammanträdesrum, filmvisningsrum, lunchrum, telexanläggning samt lagerlokaler för bild-, film-, utställnings-, publikations- och stencilmaterial. Ytterligare har inom den angivna golvrumsytan avsatts utrymme för en kameral avdelning, en distributionsexpedition och ett stencilrum samt för skrivcentral, reception och telefonväxel. Utredningen konstaterar att gemensamma utrymmen av denna omfattning innebär en väsentlig ökning i förhållande till vad upplysningsorganen för närvarande förfogar över. Det erinras emellertid om att åtskilliga av de lokaler, som skall ingå i de gemensamma utrymmena, för närvarande antingen saknas helt eller också är otillräckliga. Det gäller sär-

skilt lokalerna för mottagande av besökare men även distributions- och lagerlokalerna. Utredningen anser sig också böra räkna med en viss utvidgning av upplysningsverksamheten framöver.

Vad sedan gäller upplysningsorganens sammanlagda behov av *tjänsterum* och liknande uppskattar utredningen detsamma till 1 000 m². Till grund härför ligger av utredningen införskaffade preliminära bedömningar av Svenska institutet, Svenska turisttrafikförbundet, Svensk-internationella pressbyrån och utrikesdepartementets pressbyrå rörande den personalstyrka, som dessa organ anser sig behöva inom en femårsperiod räknat från år 1960.

Utredningen har också gjort en uppskattning av *personalbehovet* vid den föreslagna gemensamma administrativa avdelningen och beräknar att där erfordras 17 personer. Besparingarna på lönesidan, jämfört med vad som gällde vid tiden för utredningsarbetet, blir måttliga, endast omkring 20 000 kr. Utredningens förslag till personalorganisation innebär emellertid också att vissa funktioner förstärks, främst bildtjänsten och receptionen. De främsta fördelarna av sammanslagningen torde för övrigt ligga i den renodling av arbetsuppgifterna, som förslaget syftar till och som i sin tur leder till att personalen utnyttjas mera rationellt. Resultatet blir att större arbets-effekt kommer att utvecklas redan inom en given kostnadsram. Om den av utredningen förutsatta lokalgemenskapen förverkligas, bör en ytterligare prövning av personalbehovet vid avdelningen ske. En sådan prövning, som lämpligen synes kunna ombesörjas av det statliga rationaliseringsorganet, bör ske mot bakgrunden av den vid tidpunkten för sammanflyttningen rådande arbetsbelastningen vid upplysningsorganen.

Utredningen har vid sina diskussioner av olika förslag till *lokalfrågans* lösning utgått från att de för upplysningsorganen gemensamma lokalerna dels bör ligga centralt, dels bör vara tillräckligt stora för att täcka ett utrymmesbehov även sett på litet längre sikt. Som nyss angivits uppskattas detta utrymmesbehov av utredningen till inemot 2 000 m² nyttig golvrumsyta. Utredningen framhåller att med bibehållande av dessa grundförutsättningar flera olika typer av lokallösning i och för sig är tänkbara. En staten tillhörig byggnad kan utnyttjas, i befintligt skick eller efter ombyggnad, en byggnad i enskild ägo kan utnyttjas med hyresrätt eller förvärvas av staten, en nybyggnad kan uppföras på en tomt som antingen ägs av staten eller förvärvas för ändamålet.

Utredningen har i första hand undersökt möjligheterna att för upplysningsorganens räkning utnyttja lokaler inom någon befintlig byggnad i det centrala Stockholm. Åtskilliga projekt av denna art har därvid prövats, men alla har måst avvisas, sedan det visat sig att de föreslagna lokalerna antingen varit otillräckliga redan i nuläget eller också saknat expansionsmöjligheter. I ett fall där utrymmena i och för sig syntes tillräckliga, befanns hyres- och ombyggnadskostnaderna orimligt höga, särskilt med hänsyn till att lokalerna ej heller efter en ombyggnad kunde anses fullt tillfredsställande. Byggnadsstyrelsen har inte heller ansett sig kunna för närvarande erbjuda upp-

lysningsorganen gemensamma lokaler. Utredningen förordar därför att lokalfrågan löses genom en nybyggad. För en dylik lösning talar även att en nybyggnad erbjuder vissa bestämda fördelar, som skulle vara svårare att erhålla vid varje annan form av lösning. Lokalerna kan sålunda effektivt disponeras och utformas med utgångspunkt från upplysningsorganens delvis speciella behov av utrymmen för olika funktioner. En nybyggnad möjliggör vidare att ge upplysningsorganen det gemensamma »ansikte» utåt, som hittills saknats och som behövs.

Utredningen understryker, att kravet på att de för upplysningsorganen gemensamma lokalerna bör ligga inom det centrala Stockholm givetvis begränsar möjligheterna att finna lämplig tomtmark för en nybyggnad. Under diskussionerna i denna fråga stannade utredningen vid två alternativa förslag, av vilka det ena avsåg den obebyggda södra delen av kvarteret Förrådsbacken (Diplomatstaden) och det andra avsåg de bebyggda tomterna Kungl. Trädgården nr 2 och (delvis) nr 4 samt del av den obebyggda tomten Kungl. Trädgården nr 5 (Västra Trädgårdsgatan/Hamngatan). Byggnadsstyrelsen var emellertid ej — med hänsyn till behovet av statlig markreserv — beredd att tillstyrka att den mark, som det förstnämnda alternativet avsåg, uppläts för det av utredningen föreslagna ändamålet. Utredningen föreslår därför i samförstånd med byggnadsstyrelsen, att upplysningsorganens lokalfråga löses genom uppförandet av ett nytt kontorshus enligt det senare alternativet.

Den tomtmark, som omfattas av utredningsförslaget, utgörs *dels* av det stycke av tomten Kungl. Trädgården nr 4, där för närvarande en del av det s. k. Blanchehuset ligger (Blanchehuset ligger delvis på område, som enligt aktuella planer kommer att tas i anspråk för Hamngatans breddning), *dels* av tomten Kungl. Trädgården nr 2, som ägs av Fastighets aktiebolaget Hufvudstaden och på vilken Blancheteatern för närvarande är belägen, *dels* av del av den för närvarande obebyggda tomten Kungl. Trädgården nr 5, som ägs av Svenska tändsticks aktiebolaget (Fastighetsaktiebolaget Match). Hela tomten Kungl. Trädgården nr 4 ägs av staten, som dock endast äger disponera över Blanchefastigheten och över ett mindre angränsande markområde. Återstoden av Kungl. Trädgården nr 4 disponeras enligt särskilt avtal av Stockholms stad. Den av utredningen föreslagna tomtmarken för nybyggnaden omfattar ca 1 100 m². Grundförhållandena, som preliminärt undersökts av byggnadsstyrelsen, bedöms vara tillfredsställande. För det av förslaget berörda området har modern stadsplan inte fastställts.

För att det område, varom här är fråga, skall kunna utnyttjas för en nybyggnad enligt utredningens förslag, måste hela den av förslaget berörda tomtmarken komma i statens ägo. För det ändamålet redovisar utredningen i betänkandet två förslag till markbytesavtal mellan Kungl. Maj:t och Kronan å den ena sidan och Fastighets aktiebolaget Hufvudstaden respektive Svenska tändsticks aktiebolaget å den andra sidan. Till markfrågan återkommes i det följande.

Enligt de skisser, som för utredningens räkning upprättats genom bygg-

nadsstyrelsens försorg, ger den föreslagna tomten vid Västra Trädgårdsgatan utrymme åt en byggnad, som omsluter ca 5 700 m² över mark och minst ca 800 m² under mark. Byggnaden har då volymeräknats till det maximum, som tomlens storlek och förutsatta begränsningar av byggnadsrätten i höjded tillåter.

Utredningen anser det självfallet att en byggnad med det av utredningen föreslagna läget inte i sin helhet bör användas för kontorsändamål. Särskilt gaveln mot Hamngatan men även sidorna mot Kungsträdgården och mot Västra Trädgårdsgatan måste i gatuplanet bedömas erbjuda attraktiva affärslägen. I första hand syns därvid sådana hyresgäster böra ifrågakomma, vilkas rörelse i något avseende anknyter till upplysningsorganens inriktning och verksamhet. Utredningen nämner i det sammanhanget, att Scandinavian Airlines System under hand hos utredningen har anmält sitt intresse av att i en eventuell nybyggnad erhålla kontors- och försäljningslokaler. Ytterligare tänkbara hyresgäster är en affärsbank, som har intresse av att öppna ett mindre kontor för valutaväxling m. m., eller ett företag i detaljhandelsledet, i vars varusortiment återfinns svenska produkter av hög kvalitet. Utredningen anför slutligen att, i den mån lokalerna under mark inte utnyttjas av upplysningsorganen, kan också dessa lokaler hyras ut för användning såsom utställnings- eller samlingslokaler. Detsamma bör gälla kontorsutrymmena. I den utsträckning dessa tills vidare inte behöver tas i anspråk av upplysningsorganen eller med dem samarbetande institutioner, kan och bör de upplåtas till andra statliga institutioner. Utredningen föreslår även att en restaurang inryms i byggnaden.

Utredningen uppskattar kostnaderna för en nybyggnad av nu angivet slag till 7,5 milj. kr. i 1959 års prisläge och föreslår att de erforderliga medlen anvisas över ett särskilt investeringsanslag under statens allmänna fastighetsfond på handelsdepartementets kapitalbudget. Utredningen har även dryftat möjligheterna att annorledes än genom medelsanvisning över riksstaten finansiera främst den del av byggnaden, som avses för de egentliga upplysningsorganen. Med hänsyn till ändamålet har utredningen därvid inte ansett det uteslutet att statliga lotterimedel skulle kunna komma i fråga. Utredningen avstår emellertid från att lägga fram ett direkt förslag därom.

Yttrandena

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av järnvägsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, Svenska Unescorådet, kommerskollegium efter hörande av handelskamrarna i riket, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, Svensk-amerikanska nyhetsbyrån, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges industriförbund, Svenska turisttrafikförbundet, Sveriges redareförening, Scandinavian Airlines System, Svensk-internationala pressbyrån, Stockholms turisttrafikförbund (Turisttrafikföreningen för Stockholms stad och Stockholms län) samt Stockholms hotell- och restaurangförening.

Samtliga de hörda instanserna understryker nyttan och värdet av en förbättrad samordning i effektivitetssyfte mellan organen för svensk upplysningsverksamhet i utlandet. Flertalet av instanserna tillstyrker ur den synpunkten i allt väsentligt utredningsbetänkandet eller lämnar detsamma utan erinran, såväl när det gäller sammanslagning av vissa funktioner hos upplysningsorganen som i fråga om lokalfrågans lösning.

Statskontoret lämnar öppen frågan om i nuvarande (sept. 1960) budgetära läge statsmedel via riksstaten bör ställas till förfogande för en nybyggnad för upplysningsorganen. Ämbetsverket tillägger, att därest ett dylikt nybygge anses böra komma till utförande, förtjänar det av utredningen diskutera de alternativet om en finansiering medelst lotterimedel att närmare övervägas. Emellertid kan ifrågasättas om det med hänsyn till pågående utredning om den internationella tekniska biståndsverksamheten är lämpligt att ta upp till fristående prövning spörsmålet om upplysningsverksamhetens organisation. Först när utredningen om den tekniska utlandshjälpen är slutförd kan nämligen bedömas hur därmed sammanhängande arbetsuppgifter kommer att påverka Svenska institutets övriga uppgifter med upplysningsverksamheten som den ursprungligen centrala.

Kommerskollegium finner det i och för sig naturligt att staten, när det gäller en verksamhet som i så hög grad vunnit statsmakternas stöd, också medverkar till att verksamheten kan bedrivas under effektiva former. Ämbetsverket vill emellertid framhålla att några egentliga besparingar i fråga om administrationen icke torde uppkomma genom den av utredningen föreslagna lokalgemenskapen. Snarare kan förutses att de kraftigt utökade lokalerna kommer att medföra personalutvidgningar. Upplysningsorganens nuvarande årliga hyresutgifter om 70 000 kr. kommer också att flerdubblas vid inflyttning i de nya lokalerna.

Järnvägsstyrelsen och *Stockholms turisttrafikförbund* har båda reagerat mot den av utredningen framförda tanken, att förbundets informationsbyrå i den nya byggnaden endast skulle lämna enklare turistiska upplysningar men i övrigt hänvisa besökare till förbundets övriga informationskontor i det centrala Stockholm. Byrån bör i stället vara så dimensionerad och organiserad, att den skall kunna tillhandahålla all den information och service, som faller inom förbundets verksamhet.

Senare förslag och åtgärder

I 1961 års statsverksproposition (X ht, p. 104) uttalade jag min positiva inställning till tanken på en gemensam byggnad (i det följande kallad Sverigehuset) för flera av organen för upplysningsverksamhet i utlandet. Jag förutsätter, i likhet med utredningen, att en dylikt lokalgemenskap — genom de möjligheter den ger till löpande inbördes kontakt och samarbete mellan de olika organens tjänstemän — skapar bättre förutsättningar för samordnade insatser såväl när det gäller service och information åt utländska besökare som beträffande upplysningsverksamheten utomlands.

Då härtill kommer de förväntade rationaliseringsvinsterna i fråga om sådana funktioner som bokföring, distribution, bildtjänst m. m. av lokal samverkan har man, uttalade jag, anledning att räkna med att denna skall ge utslag i en effektivare och utåt slagkraftigare upplysningsverksamhet. Jag framhöll emellertid att flera frågor återstår att klara, innan byggnadsprojektet kan sättas igång, bl. a. slutreglering av existerande hyresavtal, markbyten, stadsplanefrågor etc., vilket allt måste prövas, innan ärendet kan underställas riksdagen.

Vad sålunda uttalats föranledde inte någon erinran från riksdagens sida (SU 1961: 10, Rskr 10).

I anslutning till vad i betänkandet föreslagits om markfrågan överlämnade byggnadsstyrelsen med skrivelse den 24 januari 1961 för Kungl. Maj:ts prövning dels ett mellan styrelsen och Fastighets aktiebolaget Hufvudstaden den 24 och den 26 januari 1961 ingånget avtal, dels ett mellan styrelsen och Fastighetsaktiebolaget Match den 24 januari 1961 ingånget avtal, båda avseende markbyte för en rationell lösning av tomtfrågan för det planerade Sverigehuset. Enligt det förstnämnda avtalet överlåter kronan till fastighetsbolaget Hufvudstaden tomten nr 6 i kvarteret Rännilen i hörnet av Smålandsgatan och Birger Jarlsgatan i Stockholm, medan samma bolag å sin sida till kronan överlåter tomten nr 2 i kvarteret Kungl. Trädgården, varjämte bolaget i mellanskillnad erlägger 1 100 000 kr. Beloppet utgör skillnaden mellan värdena å ifrågavarande fastigheter enligt utredningar av opartiska värderingsmän. Enligt det andra avtalet överlåter kronan till fastighetsbolaget Match ett område om ca 55 m² av tomten nr 4 i kvarteret Kungl. Trädgården, medan detta bolag å sin sida till kronan överlåter ett område om ca 138 m² av tomten nr 5 i samma kvarter. Bytet sker utan vederlag. Som förutsättning för båda avtalens giltighet gällde bl. a. att Kungl. Maj:t före den 1 juli 1961 godkände desamma. Sedan riksdagen (SU 99, Rskr 267) bemyndigat Kungl. Maj:t att godkänna markbytesavtalen godkände Kungl. Maj:t desamma den 16 juni 1961.

Genom beslut den 26 maj 1961 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att på grundval bl. a. av det i betänkandet om Sverigehuset framlagda byggnadsprogrammet projektera byggnadsföretaget fram till och med färdigställande av huvudhandlingar inklusive kostnadsberäkning, varefter ärendet skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. I samma beslut hemställdes till fullmäktige i riksgäldskontoret att till byggnadsstyrelsen på rekvisition i mån av behov utbetala högst 800 000 kr. från det för budgetåret 1960/61 under fonden för förslag till statsverket anvisade investeringsanslaget Vissa projekteringskostnader att av byggnadsstyrelsen användas för bestridande av de med ifrågavarande projekteringsarbeten förenade kostnaderna.

I prop. 1961: 174 föreslog Kungl. Maj:t inrättande fr. o. m. den 1 januari 1962 av ett statligt centralt administrationsorgan, benämnt nämnden för internationellt bistånd, med uppgift att handlägga frågor berörande det svenska tekniska biståndet till underutvecklade länder. Till det nya organet

skulle överföras bl. a. de arbetsuppgifter, som för det dåvarande åvilade Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd och Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd till mindre utvecklade områden. Vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit biträdades av riksdagen (SU 1961:157, Rskr 365).

Den 11 maj 1962 förordnade Kungl. Maj:t en särskild rådgivare att stå till vederbörande departementschefers förfogande i frågor rörande svensk upplysningsverksamhet i utlandet. Till denne rådgivare uppdrogs även att vara ordförande i den upplysningsberedning som tillkallades med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 25 maj 1962. Om tillkomsten av dessa funktioner har 1963 års riksdag underrättats genom anmälan i statsverkspropositionen (Bil. 5, p. 35).

Inom ramen för uppdraget den 26 maj 1961 gjorde byggnadsstyrelsen en ny inventering av lokalbehovet för de organ, som utredningen föreslog skulle beredas plats i Sverige huset. Till grund härför lades personalsituationen hos resp. organ den 1 januari 1962 samt uppskattningar och önskemål från organen själva om personalens sannolika storlek, och därmed utrymmesbehovet, dels den 1 januari 1965, dels den 1 januari 1970. Dessa nya uppskattningar låg avsevärt högre än enligt det byggnadsprogram, som fanns redovisat i betänkandet och som godkänts av Kungl. Maj:t genom beslutet den 26 maj 1961. Sålunda skulle redan år 1965, d. v. s. vid ungefär den tidpunkt när Sverige huset kan stå färdigt, enligt de nya önskemålen och uppskattningarna behövas ca 3 400 m² golvrumsyta jämfört med utredningens 2 000 m² dylik yta. Av ökningen gäller 800 à 900 m² de gemensamma utrymmena och återstoden tjänsterum. Fram till år 1970 skulle lokalbehovet stiga ytterligare.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 maj 1962 konstaterar byggnadsstyrelsen, att det är omöjligt att inom ramen för det planerade Sverige huset vid Kungsträdgården tillgodose dessa omfattande lokalönskemål. Den uppkomna situationen förklaras främst av att upplysningsorganens administration under mellantiden byggts ut avsevärt. Bl. a. har administrationen av den internationella biståndsverksamheten blivit föremål för omorganisation och utvidgning. Vidare har en helt ny institution, upplysningsberedningen, tillkommit. Ett fullföljande av Blancheprojektet förutsätter därför en omprövning såväl av frågan rörande vilka organ, som bör beredas plats i byggnaden, som i fråga om storleken av de för dessa organ erforderliga lokalerna. Byggnadsstyrelsen hemställer i skrivelsen att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en sådan omprövning.

I anledning av byggnadsstyrelsens skrivelse överarbetades byggnadsprogrammet inom handelsdepartementet. På grundval av en inom departementet utarbetad promemoria föreskrev Kungl. Maj:t den 28 juni 1962, att byggnadsstyrelsen i det fortsatta projekteringsarbetet avseende Sverige huset skulle beakta lokalbehovet för följande institutioner, nämligen upplysningsberedningen, Svenska turisttrafikförbundet, Svenska institutet, utrikesdepartementets pressbyrå (pressrum) samt Stockholms turisttrafikförbund. Angående Svensk-amerikanska nyhetsbyrån förutsattes, att dess administra-

tion i Stockholm inordnades inom Svenska institutet och Svensk-internationala pressbyrån.

Sedan *byggnadsstyrelsen* i augusti 1962 hos Kungl. Maj:t anmält preliminärt medelsbehov för byggnationen för budgetåret 1963/64 samt meddelat sin avsikt att återkomma i ärendet, redovisar styrelsen med skrivelsen den 28 januari 1963 huvudhandlingar för projektet samt hemställer om erforderlig medelsanvisning till ändamålet för budgetåret 1963/64. Styrelsen räknar med att byggnadsarbetena skall kunna sättas igång under våren 1964. De samlade kostnaderna för byggnationen uppskattas till 10 milj. kr. enligt prisläget den 1 juli 1962. Därvid har förutsatts att Sverigehuset med hänsyn till såväl sitt läge vid Kungsträdgården i nära anslutning till Stockholms nya city som sin användning måste ges en mera representativ utformning än vad som normalt är fallet vid uppförande av statliga ämbetsbyggnader.

I skrivelsen understryks emellertid att vissa med Sverigehusets uppförande och dess finansiering sammanhängande frågor ännu ej vunnit sin slutliga lösning. Det gäller bl. a. den nedre källarvåningens utformning — besvärliga markförhållanden kan nödvändiggöra en omdisponering jämfört med det ursprungliga byggnadsförslaget. Vidare har i samband med stadsplanefrågorna, vilka är under behandling inom Stockholms stad, diskuterats möjligheten att lägga ut tomten söder om Sverigehuset, vilken är i privat ägo och som aldrig varit utbyggd, till park. En sådan lösning kunde möjliggöra en förlängning av Sverigehuset med ca 5 m. En sådan förlängning skulle för en uppskattad kostnad av 600 000 kr. enligt gällande prisläge, utöver ökade uthyrningsutrymmen i bottenvåningen, ge ett tillskott av 325 m² kontorsyta. I fråga om anordnandet av erforderligt antal parkeringsplatser för fastigheten ägde förhandlingar rum mellan byggnadsstyrelsen och Stockholms stad. Förhandlingar pågick även rörande ersättning till innehavaren av restaurangen i det nuvarande Blanchehuset.

Byggnadsstyrelsen har under våren och sommaren 1963 överarbetat byggnadsförslaget och utarbetat nya huvudhandlingar för Sverigehuset. Dessa redovisades för Kungl. Maj:t med skrivelse den 26 augusti 1963. I anslutning därtill anför byggnadsstyrelsen bl. a. följande.

Genom en på grund av markförhållandena nödvändig *omdisponering av den nedre källarvåningen* har en besparing av ca 175 000 kr. kunnat göras. Omdisponeringen innebär bl. a., att panncentralen flyttas från den del av huset som ligger utmed Kungsträdgården till dess motsatta sida utmed Västra Trädgårdsgatan. I samband med omdisponering av den nedre källaren har styrelsen också utrett möjligheterna att ombesörja uppvärmning av byggnaden på andra sätt än med mera konventionella metoder. Det har emellertid visat sig att el-uppvärmning från ekonomisk synpunkt blir alltför oförmånlig samt att eventuell fjärrvärmeanslutning kan komma till stånd alltför långt fram i tiden för att lämpa sig för Sverigehuset. Bl. a. på grund härav har det inte varit möjligt att helt utesluta den undre källarvåningen. Den uppkomna besparingen torde emellertid helt komma att uppvägas av en volymökning i den högre, mot Hamngatan liggande delen av byggnaden i samband med att denna del av stadsplanemässiga skäl förskjuttes så att den kommer att ligga helt parallellt med Hamngatan.

Den tidigare ifrågasatta förlängningen av byggnaden i sydlig riktning är inte längre aktuell. Styrelsen framhåller i detta sammanhang att stadsplanen för såväl Sverigehusets tomt som den söder därom belägna tomten ännu ej är fastställd.

Fastighetens parkeringsfråga beräknas kunna lösas genom en överenskommelse med Stockholms stad, varvid erforderliga parkeringsplatser — ca 65 st — erhålls i något närbeläget parkeringshus, vilket kommer att uppföras i samband med genomförandet av principplanen för nedre Norrmalm. Den investeringskostnad som kan ankomma på statsverket i detta fall kan inte nu med bestämdhet förutsägas, då den blir beroende av bl. a. formen för parkeringshusets finansiering och drift. Totala kostnaden för anordnande av erforderligt antal platser i parkeringshus torde emellertid preliminärt kunna uppskattas till storleksordningen 1 300 000 kr.

Frågan om *ersättning till innehavaren av restaurangen* i nuvarande Blanchehuset har varit föremål för förhandlingar mellan styrelsen och restaurangägaren. Kostnaden för ifrågavarande inlösen torde komma att uppgå till ca 375 000 kr.

Byggnadsstyrelsen har också gjort en uppskattning av hyreskostnaderna m. m. i Sverigehuset. Med ett antaget markvärde av 5 000 000 kr., en byggnadskostnad av 10 000 000 kr. samt kapital- och driftkostnader beräknade enligt för dylika byggnader sedvanliga normer erfordras för täckande av fastighetens årliga utgifter ca 1 025 000 kr. På basis av lokalernas beskaffenhet och belägenhet inom byggnaden kan av nämnda belopp 486 000 kr. beräknas falla på kontorsutrymmen för de till inflyttning i Sverigehuset föreslagna institutionerna, 120 000 kr. på de för dessa institutioner gemensamma lokalerna samt 419 000 kr. på utställningslokalerna, skyltfönster, lagerutrymmen, servering, kiosk, bank och vissa kontorsutrymmen.

Vad gäller hyran för utställningslokalerna m. m. betonar byggnadsstyrelsen att de hyresgäster som skall disponera utrymmena ännu inte är utsedda. Det har dock förutsatts att lokalerna, förutom mindre utrymmen för en cafeteria med möjlighet till servering sommartid på terrassen mot Kungsträdgården och en bank för huvudsakligen växling av valuta, kommer att hyras ut till företrädare för svenskt konsthantverk och konstindustri såsom Svenska slöjdföreningen, Handarbetets vänner, Konsthantverksföreningen och Svensk hemslöjd. Vissa av dessa företag torde ha begränsade möjligheter att erlagga marknadsmässiga hyror av angiven storlek. Den hyra som kan erhållas av de mera affärsbetonade företagen torde jämväl bli beroende av under vilka tider under dygnet verksamheten kan bedrivas inom lokalerna. Ifrågavarande preliminärhyror torde således inte närmare kunna bestämmas förrän hyresgäster blivit utsedda och förhandlingar kunnat tas upp med dessa om hyressättningen.

Beträffande fastighetens egentliga vård och skötsel framhåller styrelsen att inga speciella åtgärder syns erforderliga. Däremot torde bl. a. arbetsuppgifterna att samordna nyttjandet av de gemensamma anläggningarna såsom sammanträdesrum, forskarrum etc. kräva en särskild befattningshavare.

Byggnadsstyrelsen anför i promemoria den 3 oktober 1963 att efter verkställd omarbetning av huvudhandlingarna kostnaderna för byggnads-

företaget beräknas till 10,6 milj. kr. i prisläget den 1 juli 1963. Denna summa fördelar sig enligt följande.

Projekteringskostnad	kr.	850 000
Byggnadskostnad	»	6 400 000
Byggnadskostnad oförutsett	»	650 000
VVS-kostnad	»	1 300 000
VVS-kostnad oförutsett	»	175 000
El-kostnad	»	575 000
El-kostnad oförutsett	»	50 000
Centraladministration	»	600 000
		Summa kr. 10 600 000

Efter överväganden mellan finans- och handelsdepartementen samt byggnadsstyrelsen har styrelsen i skrivelse den 18 december 1963 meddelat att kostnaden för byggnadsföretaget efter viss justering av detsamma beräknas till 10 milj. kr. i prisläget den 1 juli 1963.

Styrelsen räknar med att det kommer att ta sex à sju månader att färdigställa bygghandlingar efter det styrelsen fått Kungl. Maj:ts uppdrag. Jämfört med bedömningarna i januari 1963 förutsätts en viss försening av tidpunkten för arbetenas igångsättning. Dessa torde sålunda kunna börja först under senare halvåret av år 1964. Med anledning härav fordras inte några medel förrän under budgetåret 1964/65. Medelsbehovet för nämnda budgetår beräknas med en trolig byggnadstid av 24 månader till 3 milj. kr.

Kungl. Maj:t har den 19 december 1963 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att på grundval av de huvudhandlingar som lagts fram utföra projektering av byggnaden inom en kostnadsram av 10 milj. kr. i prisläget den 1 juli 1963 fram till och med färdigställande av bygghandlingar.

Departementschefen

Upplysningsverksamheten i utlandet om Sverige har under de senaste åren varit föremål för särskilt intresse från statsmakternas sida. En differentierad och sakligt väl underbyggd information om de kulturella, sociala och ekonomiska förhållandena i vårt land bör gagna den svenska samhälls-ekonomien och skapa ökad förståelse i utlandet för svenska ställningstaganden. Betydande statsanslag till upplysningsverksamheten har redan beviljats av riksdagen och i årets statsverksproposition föreslås ytterligare höjningar. Vid sidan av dessa anslag från statens sida görs också stora insatser från det enskilda näringslivet.

Upplysningsverksamheten bedrivs i skiftande former. Vid sidan av det arbete, som naturligt ingår i utrikesförvaltningens och det enskilda näringslivets aktivitet i utlandet, bör även nämnas den verksamhet med specialiserad inriktning som bedrivs av Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, Svenska turisttrafikförbundet, Sveriges allmänna exportförening och svenska institutioner i utlandet såsom handelskamrar m. fl.

Den rent kommersiella och resefrämjande upplysningsaktiviteten hänger nära samman med den verksamhet, som syftar till att öka utlandets förståelse för svenska samhällsförhållanden och för svensk utrikes- och handelspolitik. Mot bakgrund av detta framstår klart kravet på samordning och slagkraft i det svenska upplysningsarbetet utomlands. Detta krav var vägledande, när Kungl. Maj:t våren 1962 förordnade en särskild rådgivare att stå till vederbörande departementschefers förfogande i frågor rörande svensk upplysningsverksamhet i utlandet. Till denne rådgivare uppdrogs även att vara ordförande i en särskild upplysningsberedning. Den särskilde rådgivarens uppgift är bl. a. att — i samråd med upplysningsberedningen och i intim samverkan med näringslivets organisationer och andra enskilda sammanslutningar — samordna och på längre sikt planlägga upplysningsverksamheten i utlandet.

Redan i januari 1959 hade emellertid tagits ett betydelsefullt steg mot närmare samarbete mellan de statliga och statsunderstödda organen på upplysningsområdet. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillsatte jag då en utredning med huvuduppgift att undersöka om det var praktiskt möjligt att till en byggnad föra ihop dessa organ, främst Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet och Svenska turisttrafikförbundet. Utredningen avlämnade i juli 1960 sitt betänkande. Däri föreslogs att Svenska institutet och Svenska turisttrafikförbundet m. fl. organ på upplysningsområdet skulle inrymmas i gemensamma lokaler. För ändamålet skulle uppföras en byggnad på delvis statsägd tomtmark i hörnet av Hamngatan och Västra trädgårdsgatan vid Kungsträdgården i Stockholm. Markfrågan skulle lösas genom vissa markbytesavtal, varigenom hela det för byggnaden avsedda tomtområdet skulle komma i statens ägo. Till grund för utredningsarbetet låg omfattande undersökningar om upplysningsorganens arbetsuppgifter, arbetsrutiner etc. samt analys av de praktiska fördelarna i olika hänseenden av en lokalgemenskap.

Alla myndigheter och organisationer som hördes över betänkandet ansåg, att det skulle vara nyttigt och värdefullt för svensk upplysningsverksamhet i utlandet om upplysningsorganen inrymdes i gemensamma lokaler.

För att göra en lösning av upplysningsorganens lokalfråga möjlig enligt betänkandet underställde Kungl. Maj:t i prop. 1961:121 markfrågan riksdagens prövning. I propositionen hemställde Kungl. Maj:t om bemyndigande att godkänna de av utredningen i samråd med byggnadsstyrelsen uppgjorda preliminära markbytesavtalen. Riksdagen lämnade det begärda bemyndigandet (SU 99, Rskr 267). Staten har härefter blivit ägare till det aktuella markområdet i kvarteret Kungl. Trädgården.

I maj 1961 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att projektera byggnadsföretaget fram till och med huvudhandlingar. Vid en i anledning av detta uppdrag inom byggnadsstyrelsen verkställd ny inventering av lokalbehovet för upplysningsorganen m. fl. förde de institutioner, som enligt byggnadsprogrammet skulle beredas plats i Sverigehuset, fram så stora önskemål om lokalutrymmen, att den tilltänkta byggnaden inte skulle räcka

till. Situationen förklarades främst av att nämnden för internationellt bistånd och upplysningsberedningen tillkommit.

Kungl. Maj:t stannade i detta läge för att det tilltänkta Sverigehuset borde förbehållas de egentliga upplysningsorganen. Det kunde nämligen inte bortses från att byggnaden huvudsakligen planerats i syfte att främja den mera allmänt inriktade upplysningsverksamhet, som bedrivs framför allt av Svenska institutet och Svenska turisttrafikförbundet, samt för att klara dessa båda institutioners mycket besvärliga lokalförhållanden. Den 28 juni 1962 beslöt därför Kungl. Maj:t, att lokalfrågan för nämnden för internationellt bistånd skulle lösas av byggnadsstyrelsen i annan ordning och att alltså nämndens framtida lokalbehov inte skulle beaktas av styrelsen i det fortsatta projekteringsarbetet avseende Sverigehuset.

Projekteringen av Sverigehuset är numera förd så långt att huvudhandlingar föreligger och Kungl. Maj:t har i december 1963 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att färdigställa bygghandlingar för en byggnad inom en kostnad av 10 milj. kr. efter prisläget den 1 juli 1963. Med beaktande av den tid som åtgår för att färdigställa bygghandlingar räknar byggnadsstyrelsen med att byggnadsarbetena skall kunna sättas igång i december 1964 och att huset skall kunna tas i bruk 24 månader senare. För budgetåret 1964/65 beräknar styrelsen en medelförbrukning av 3 milj. kr.

Redan vid anmälan i 1961 års statsverksproposition av anslaget Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet betonade jag min positiva inställning till tanken på en gemensam byggnad för flera av organen för upplysning i utlandet. Det är nämligen min uppfattning att en dylik lokalgemenskap kan medverka till en rationalisering och förbättring av upplysningsverksamheten. F. n. torde framför allt upplysningsorganens förmåga att sköta serviceverksamheten gentemot de utländska besökarna lida avbräck av att organens lokaler ligger åtskilda. Särskilt Svenska institutets lokaler är trånga, ej ändamålsenliga samt uppdelade på flera adresser. Man har anledning att just på detta område vänta några av de mest betydande rationaliseringsvinsterna av en lokalgemenskap. Ett sammanförande av upplysningsorganen till en byggnad torde även i övrigt skapa förutsättningar för en effektivare upplysningsverksamhet genom de möjligheter till nära samverkan i det dagliga arbetet, som därvid öppnar sig. Särskilt framträdande blir givetvis vinsterna i sådana fall, när likartade administrativa funktioner hos de olika organen kan slås ihop, vilket utredningen rekommenderar skall ske på flera punkter. Redan den omständigheten att samtliga organens tjänstemän arbetar inom samma lokaler kan väntas ge »osynliga vinster» genom de tillfällen till dagliga inbördes kontakter mellan tjänstemännen, som en sådan lokalgemenskap ger.

Det är visserligen riktigt att sammanslagningen inte kommer att leda till några egentliga besparingar i upplysningsorganens administration och att dessa kommer att belastas med ökade hyreskostnader. Häremot bör emellertid — såsom utredningen visat på grundval av ett omfattande sakmaterial

— ställas den effektivisering av upplysningsverksamheten, som blir resultatet av en lokalgemenskap. I fråga om hyreskostnaderna torde det dessutom förhålla sig så, att varje annan lösning inom centrala Stockholm av upplysningsorganens lokalfråga skulle komma att föranleda en höjning av de samlade hyresutgifterna. Vad några av remissinstanserna i detta hänseende anfört ger mig alltså inte anledning till erinran mot de riktlinjer, som dragits upp i betänkandet för en närmare samverkan mellan upplysningsorganen eller mot förslagen i betänkandet till praktiska lösningar för att skapa denna samverkan. Personalsammansättningen vid den förutsatta gemensamma administrativa avdelningen bör prövas på nytt när tiden för inflyttning närmar sig. En sådan prövning får naturligtvis ske mot bakgrund av då rådande arbetsbelastning vid upplysningsorganen.

Jag tillstyrker sålunda att det i kvarteret Kungl. Trädgården uppförs en nybyggnad för huvudsakligen kontorsändamål att disponeras av upplysningsberedningen, Svenska institutet, Svenska turisttrafikförbundet, utrikesdepartementet för dess pressrum samt Stockholms turisttrafikförbund. Även om de av byggnadsstyrelsen beräknade kostnaderna för projektet, 10 milj. kr., är höga anser jag mig dock, med hänsyn till angelägenheten av att snarast lösa lokalfrågan för dessa institutioner, kunna godta projektet. Jag vill emellertid understryka vikten av att styrelsen i det fortsatta projekteringsarbetet och under arbetenas utförande noggrant tar till vara de ytterligare möjligheter till besparingar som erbjuder sig.

Som jag tidigare anfört har byggnadsstyrelsen fått i uppdrag att färdigställa bygghandlingar m. m. för Sverigehuset. Arbetena bör kunna sättas igång senast i december 1964. Med denna tidsplan räknar byggnadsstyrelsen för byggnadskostnaderna med ett behov av 3 milj. kr. för budgetåret 1964/65. Dessa bedömningar föranleder inte någon erinran från min sida.

Utöver medel till byggnadskostnaderna erfordras ca 375 000 kr. såsom ersättning till inlösen av restaurangen i nuvarande Blanchehuset.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gemensam administrationsbyggnad för Svenska turisttrafikförbundet m. fl.* för budgetåret 1964/65 under Statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 3 375 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

J. Thomas Stensson